

Verscheurde stilte

De Koninklijke Marine in Koreaanse wateren 1950-1955

Niet iedereen weet dat 'het land van de morgenstilte' de bijnaam is van het Koreaanse schiereiland. Het schiereiland werd in 1948 opgedeeld in een noordelijk en een zuidelijk deel. Op zondagochtend 25 juni 1950 werd de morgenstilte door een inval van Noord-Korea bij de zuiderbuur wreed en onverwacht verscheurd. De gevolgen daarvan zouden ook Nederland raken. Hoe kon Nederland, zo kort na de gewelddadige en traumatische dekolonisatie van Indonesië, betrokken raken bij een nieuwe Aziatische oorlog?

Op de conferentie van Jalta in februari 1945 werd besloten dat bij capitulatie van Japan de Sovjet-Unie het noorden van Korea zou ontwapenen. De Amerikanen zouden dat doen in het zuiden, zodat de belangen van beide grootmachten in de regio werden gewaarborgd. De demarcatielijn werd vastgesteld op de 38ste breedtegraad. Hoewel de Verenigde Naties (VN) voor de stichting van één onafhankelijk Korea hadden gepleit, werden in mei 1948 alleen in het zuiden verkiezingen gehouden. Al langer was sprake van oplopende spanningen tussen Noord-Korea, dat werd gesteund door

^ De Britse minister van Defensie Harold Alexander inspecteert de HMS Ocean. De carrier was uitvalsbasis van Nederlandse marinevliegers tijdens de VN-operatie in Noord-Korea (US National Archives)

de Sovjet-Unie en communistisch China, en Zuid-Korea, dat in de Verenigde Staten een machtige bondgenoot had. Toch kwam de oorlog onverwacht. Juist de betrokkenheid van de rivaliserende wereldmachten maakte de Koreaoorlog tot een typische Koude Oorlog-gebeurtenis. Alhoewel, misschien is atypisch een beter woord, want in het gehele Oost-Westconflict in de jaren 1948 tot 1989 zou Korea uiteindelijk de enige werkelijke vonk in een verder toch tamelijk 'Koude' Oorlog blijken te zijn. Dat wil zeggen: de enige situatie waarin de militaire grootmachten daadwerkelijk en op grote schaal het gevecht met elkaar aangingen.¹

Internationaal

Binnen een paar weken lukte het de Noord-Koreanen het slecht voorbereide en nauwelijks gemotiveerde Zuid-Koreaanse leger en de vanuit Japan aangevoerde Amerikaanse troepen ver terug te slaan.² Dankzij de tijdelijke afwezigheid van de Sovjet-Unie in de VN-Veiligheidsraad werd geen communistisch veto uitgesproken. De andere communistische grootmacht, de in 1949 uitgeroepen Volksrepubliek China, maakte nog geen deel uit van de Veiligheidsraad. Daardoor kon op 7 juli 1950 VN-resolutie 84 worden aangenomen waarin de lidstaten werden opgeroepen Zuid-Korea te steunen bij het afwerpen van de aanval en het herstellen van de vrede en veiligheid in de regio. Het lukte de Amerikanen vervolgens om een internationale militaire operatie onder VN-vlag – maar sterk door de VS gedomineerd – op te tuigen. Ook Nederland nam deel aan de operatie. Dat gebeurde, net als in veel andere Westerse landen, niet van harte: in eerste instantie wilde Den Haag zo risicoloos en kleinschalig mogelijk en vooral symbolisch bijdragen. Toenmalig premier Willem Drees vreesde dat een te felle Westerse reactie zou leiden tot een nieuwe wereldoorlog. Ook, niet onbelangrijk, stak hij de schaarse Nederlandse middelen liever in de wederopbouw van eigen land.³ Onder groeiende Amerikaanse druk ontkwam Nederland er niet aan toch een infanterie-

bataljon en marineschepen ter beschikking van de VN te stellen. Omdat de KM de eigen vliegers oorlogservaring wilde laten opdoen, vloog ook een beperkt aantal KM-vliegers vanaf Engelse vliegdekschepen mee. Uiteindelijk zouden tussen juli 1950 en januari 1955 4748 Nederlandse militairen in Korea en omliggende wateren dienen. Voor de KL-militairen gold daarbij dat zij op vrijwillige basis werden uitgezonden. Onder het KM-personeel bevonden zich ook dienstplichtigen, die overigens wel vrijwillig voor de missie bijtekenden.⁴ Van de ingezette militairen overleefden 123 de operatie niet en vier van hen worden tot op de dag van vandaag vermist.⁵ Daarmee is Korea tot op heden veruit de bloedigste internationale vredes- of vrede-afdwingende operatie waaraan Nederland heeft deelgenomen.

Valse start Hr.Ms. Evertsen

Zoals gezegd, ook de Koninklijke Marine leverde een aandeel aan de strijd in Korea.⁶ Uiteindelijk gaven zes torpedobootjagers en fregatten met aan boord ruim 1300 bemanningsleden onder Brits commando⁷ acte de présence in de wateren aan vooral de westkant van het Koreaanse schiereiland. Dat begon op 3 juli 1950 met het besluit van de regering om Hr.Ms. Evertsen in te zetten. Het schip was op dat moment in het kader van de Nederlands-Indonesische Unie in de archipel gestationeerd en kwam medio juli in Korea aan. Daar kende het een ongelukkige start toen het, na een aantal gevechtspatrouilles, op 9 augustus in de Gele Zee met de voorstevan op een rif liep. Het resulteerde in een enorme scheur en een aantal compartimenten liep vol water. Door snel luiken en deuren te sluiten kon worden voorkomen dat een nog groter deel van het schip onder water kwam te staan. Ondanks het gebruik van pompen maakte het schip slagzij naar bakboord. Toen commandant LTZ1 Damiaan Joan van Doorninck Azn een noodsein uitzond, voeren drie Britse schepen naar de Evertsen en namen het schip op sleeptouw. Enkele dagen na het incident arriveerde het in de haven van Sasebo in Japan.

Minister-president Willem Drees inspecteert op het Binnenhof het Nederlands Detachement Verenigde Naties voor vertrek naar Korea (NIMH/H. van Bolès)

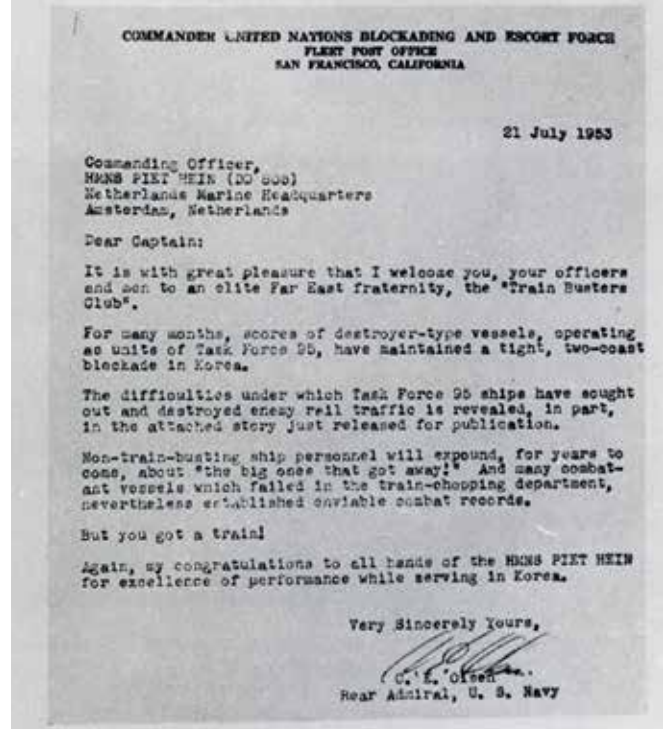
Na een provisorische reparatie in Japan werd het schip in Hongkong definitief hersteld en kon het begin december zijn oorlogstaken weer oppakken. Die taken waren het uitvoeren van patrouilles vooral gericht op het voorkomen van infiltraties over zee, het beschermen van aanvoerlijnen, het escorteren van Amerikaanse en Britse vliegkampschepen en de belangrijkste: het met de scheepsartillerie bestoken van vijandelijke doelen in het kustgebied, zoals troepenconcentraties, infrastructuur en treinen. Over dat laatste straks meer.

Omdat de VN-strijdkrachten in de lucht en op zee oppermachtig waren, kwamen de Nederlandse schepen niet of nauwelijks in gevaar door vijandelijk optreden. Wel dreigde gevaar van vijandelijke mijnen en kustgeschut. Sowieso bleek dat het leven aan boord niet erg comfortabel was. In Hongkong kreeg de bemanning van de Evertsen te horen dat het in de wateren rond Korea frequent stormde en heel koud ging worden. Aan boord was matroos 1 Harm de Jong die niet beschikte over winterkleding: 'Gelukkig kregen we ook wat Engelse duffelse jassen mee voor de wacht, want in Korea – het was inmiddels begin december – was inderdaad de winter ingevallen. Het was er bar koud. Het eten werd ook met de dag slechter. De balen meel en rijst gingen heen en weer van de torren, brood was krentenbrood door al het ongedierte dat er in zat en er leefden maden in het meel. Het was onhoudbaar. Hoewel bij een inspectie alles was afgekeurd, moesten we het toch eten. Er was, behalve gestoomd gehakt uit blik, niets anders te eten. (...) Later kregen we met vetvrij papier gevoerde broeken tot onder de oksels, schoenen met rubber laarzen daarover, handschoenen met rubberen overhandschoenen en dikke mutsen. Als het sneeuwde hadden we sneeuwmaskers op. Kortom, we zagen eruit als maanmannetjes. Je kon ook hooguit twintig minuten op het dek staan, anders vroom je vast, net als de mitrailleurs en de kanons, die moesten we blijven draaien. Het buiswater bevroor ter plekke en als je geen wacht liep, moest je voortdurend ijs kappen.'⁸

De aflossers

Na de Evertsen volgde Hr.Ms. Van Galen, op zijn beurt in april 1952 opgevolgd door Hr.Ms. Piet Hein. Dit schip kende een ongelukkige start van de missie, want op de heenreis sloeg tijdens een zware storm op 18 januari de 35-jarige kwartiermeester Frans van der Horst overboord. Reddingspogingen mislukten, waardoor Van der Horst uiteindelijk één van de vier vermisten van de Koreamissie zou worden. Gelukkig kende het schip niet uitsluitend tegenslag. Zo lukte het de Piet Hein als enige Nederlandse schip het lidmaatschap van de exclusieve *Train Busters Club* te verwerven. Daarvoor moest het kunnen aantonen dat het een vijandelijke trein had vernietigd en dat lukte de Piet Hein in de nacht van 14 op 15 november 1952.

Vanaf de zomer van 1951 raakten de Nederlandse eenheden betrokken bij wat later bekend zou worden als 'de eilandenstrijd'. Al snel werd duidelijk dat de ontstane

Hr.Ms. Piet Hein werd als enig Nederlands schip lid van de exclusieve *Train Busters Club* na het vernietigen van een vijandelijke trein (NIMH)

'De reden dat het huidige Zuid-Korea bestaat, is dat jullie voor ons hebben gevochten'

militaire patstelling alleen door middel van onderhandelingen doorbroken kon worden. Om zo sterk mogelijk de onderhandelingen in te kunnen gaan, probeerde de VN zoveel mogelijk Noord-Koreaanse eilanden boven de 38ste breedtegraad te veroveren om die vervolgens als wissel-

geld tijdens die onderhandelingen te kunnen gebruiken. Ook het fregat Hr.Ms. Johan Maurits van Nassau werd regelmatig tijdens zulke acties ingezet. Bij één ervan, op 26

februari 1953, sneuvelde de 22-jarige telegrafist 1 Cees van Vliet door *friendly fire*. 'We zaten zo close bij elkaar ...', zo herinnert zich diens collega-telegrafist Jan Reitsma, '... hij kreeg een schot in zijn hoofd en viel als het ware in mijn armen. (...) We zouden 's nachts met een sloep een zieke Zuid-Koreaanse soldaat van een eiland halen. We hadden onze komst van te voren in een telegram aangekondigd, maar dat bericht is waarschijnlijk nooit doorgelopen. Toen de Koreanen midden in de nacht de motor

van de sloep hoorden, dachten ze dat we de vijand waren en begonnen te schieten.⁹ Naast de hierboven al genoemde taken kreeg de Maurits eind juni een bijzondere opdracht. Het fregat dirigeerde tijdens 'de eilandstrijd' vliegtuigen van de Britse carrier HMS Ocean naar doelen op de eilanden Sunwi Do en Yuk To. De eerder genoemde marinevliegers bevonden zich met hun Hawker Sea Fury toestellen aan boord van de Ocean.¹⁰

Aan boord

Na de wapenstilstand op 27 juli 1953 deden zich op land nog talloze bestandsschendingen voor, maar op zee bleef het rustig. Dat maakte de inzet en patrouilles van de opvolgers van de Maurits, de fregatten Hr.Ms. Dubois en Hr.Ms. Van Zijll, weinig tot de verbeelding sprekend, erkende ook de marineleiding. De tijd van oorlogswacht, en in geval van dreiging gevechtswacht, was voorbij. Een bemanningslid van Hr.Ms. Dubois omschreef de patrouilles dan ook als 'zouteloos'; er gebeurde 'nagenoeg niets'. Irritaties over het saaie leven aan boord werden, vooral in de periode na de wapenstilstand, aan wal 'weggedronken'. Uiteindelijk keerde de Van Zijll op 25 januari 1955 terug naar Nederland, omdat de Nederlandse regering 'geen aanleiding vond langer een oorlogsschip in de Koreaanse wateren te houden'.¹¹

Wat zeker ook niet zal hebben bijgedragen aan de stemming aan boord was dat de marineleiding niet heel veel inlevingsvermogen met de bemanningen en hun families toonde. Zo was het een aantal schepen niet vergund na het volbrengen van de missie direct naar Den Helder terug te keren, maar werden ze eerst nog uitgebreid op vlagvertoon gestuurd. De Van Galen moest bijvoorbeeld op de terugreis vanaf Hongkong, na het Suezkanaal en als het ware in het zicht van het Nieuwediep, nog langs Las Palmas, diverse Zuid-Amerikaanse havens zoals Paramaribo en Willemstad op Curaçao.¹² Nu was men in die jaren weliswaar meer gewend aan langere uitzendingen dan anno 2020, maar hoogstwaarschijnlijk werd het toen ook niet erg begrepen en gewaardeerd.

NDVN

De hoofdmoot van het Nederlands Detachement Verenigde Naties (NDVN) bestond uit het infanteriebataljon Van Heutsz, waarvan de eerste rotatie eind november 1950 in de Zuid-Koreaanse havenstad Pusan aankwam. Overigens is het bataljon nooit op de normale sterkte geweest. Zo beschikte het over maar twee in de plaats van de gebruikelijke drie infanteriecompagnieën. Saillant detail: het bataljon had geen winteruitrusting omdat de legerleiding in Nederland dacht dat in Korea een (sub)tropisch klimaat, vergelijkbaar met Nederlandse-Indië, heerste. Eenmaal aangekomen kwamen de Nederlanders er echter achter dat het tijdens Koreaanse winters makkelijk zo'n graad of twintig kon vriezen. Zeker in de beginperiode vielen naast de gevechtsslachtoffers dan ook veel Nederlanders met bevriezingsverschijnselen uit. Veel Nederlandse militairen hadden gevechtservaring opgedaan in Nederlands-Indië, een aantal anderen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze geoefendheid, in combinatie met de enorme verliezen in het westerse kamp, leidde ertoe dat het bataljon

met open armen en blij spandoeken (*The best jungle-fighters in the world!*) werd ontvangen en al heel snel na aankomst als onderdeel van de Amerikaanse *Second 'Indianhead' Division* ook daadwerkelijk werd ingezet. Zo kregen de Nederlanders begin februari 1951 tijdens een groot offensief van de Noord-Koreanen en de Chinezen opdracht de terugweg open te houden voor vluchtende Amerikaanse troepen. Dat lukte, maar in de buurt van Hoengsong werd op 12 februari 's avonds de Nederlandse commandopost aangevallen door de Chinezen. Daarbij sneuvelden uiteindelijk zeventien Nederlanders, onder wie bataljonscommandant Marinus den Ouden en dominee Herbert Timens.

Telkens weer werden de Westerse troepen geconfronteerd met een geweldige communistische overmacht. 'Ging het niet met duizend, dan met tienduizend. Niet met tienduizend, dan met honderdduizend. Ik heb de besneeuwde bergen wel zwart zien worden van de Chinezen. Ze zaten tegenover je op een kale heuvel (...)', zo verklaarde later oorlogscorrespondent Wim Dussel, '(...) en je dacht: dat zijn allemaal boompjes. Tot al die boompjes ineens in beweging kwamen. Ze stuurden eerst een ongewapende golf vooruit om de mijnevelden op te ruimen. Al die mensen dood en dan volgde de golf die bewapend was. Mensen telden bij hen niet. Tegen vijf uur 's morgens, als we zo moe mogelijk waren, kwamen ze aanstormen. Ze bliezen op hoorntjes om zich aan te kondigen. Dan was er een dodelijke angst bij iedereen.'¹³

Wat de westerse troepen op de been hield, was het overwicht in de lucht. Als aan het einde van de nacht de golven communistische strijders aanvielen, leek de situatie vaak hopeloos. Maar zodra het licht genoeg was om bombardementen vanuit de lucht uit te voeren, keerden de kansen. *Wij bidden om de dageraad* is dan ook de veelzeggende titel die de Nederlandse officier Willem van der Veer gaf aan zijn boek over de strijd in Korea. Hoengsong zou niet het enige Nederlandse wapenfeit blijven: zo wist een Nederlandse eenheid onder leiding van luitenant Johannes Ane-

Begrafenis van Ikol der infanterie M.P.A. de Ouden, commandant van het NDVN, op het ereveld in het Koreaanse Pusan in 1951 (NIMH)

Namen van schepen op een rots bij Yong Pyong Do ter herinnering aan hun deelname aan het VN-detachement in Korea (NIMH)

maet bij Wonju in de nacht van 14 op 15 februari 1951, wederom met zware verliezen, de strategisch belangrijke heuvel 325 op de Chinezen te heroveren. Uiteindelijk stabiliseerde het front zich rond de 38ste breedtegraad, de huidige grens tussen Noord- en Zuid-Korea. De strijd ontwikkelde zich daarna tot een bloedige stellingenoorlog die deed denken aan de Eerste Wereldoorlog. Uiteindelijk eindigde de gewapende strijd op 27 juli 1953 met een wapenstilstand die voortduurt tot op de dag van vandaag. Triest detail: op de dag vóór de wapenstilstand, dus op 26 juli, liep een KL-patrouille in een Chinese hinderlaag, waarbij nog eens vijf Nederlandse militairen sneuvelden.

Ten slotte

Alhoewel het zuidelijke deel van 'het land van de morgenstille' voor het Westen behouden bleef, leverde de oorlog zélf uitsluitend verliezers op. In Zuid-Korea had de strijd zo'n 450.000 burgerlevens gekost, in Noord-Korea 1.3 miljoen. Naar schatting anderhalf miljoen Noord-Koreaanse en Chinese militairen kwamen om, tegenover een half miljoen Zuid-Koreaanse geüniformeerden. De Verenigde Staten hadden 33.600 doden te betreuren, de overige 14 VN-landen circa 3200. Als gezegd verloor Nederland tijdens deze vonk in de Koude Oorlog 123 man, van wie er 116 begraven liggen op het ereveld Tanggok in Pusan. Ruim 460 militairen van het NDVN raakten gewond, een veelvoud van hen ondervond nog jaren psychische naweeën.

De Nederlandse inzet, prestaties en offers bleven niet onopgemerkt. Zo ontvingen diverse eenheden hoge Amerikaanse en Zuid-Koreaanse onderscheidingen. Daarnaast schreef een scheidende Britse commandant in een brief aan de BDZ: 'I would like to let you know that the performance of these two ships (de *Piet Hein* en de *Maurits*), their captains, officers and sailors has been of the highest standard and has reflected the greatest credit on your fine service – the Royal Netherlands Navy. Their loyalty, enthusiasm, efficiency and co-operation have been wonderful and a great source of satisfaction to me.'¹⁴ Luitenant Johannes Anemaet, overste Marinus den

Ouden en soldaat Johan Ketting Olivier ontvingen voor hun getoonde moed de Militaire Willems-Orde 4^e klasse (de laatste twee postuum). Na terugkeer bleek de nazorg voor de Koreagangers echter minimaal. Ze hadden vrijwillig gekozen voor Korea en moesten zich na hun terugkeer in Nederland maar zien te redden. 'Voor ons is nooit ene moeder gedaan', aldus Koreaganger Rob van Wolde. 'Toen we terugkwamen werden we ontvangen als een zootje ongeregeld. Ik liep met mijn vrouw in Groningen en mij werd nageschreeuwd: beroepsmoordenaar! Er werd ook wel gezegd: wat hadden jullie in Korea te zoeken? Dan stelde ik altijd de tegenvraag: wat hadden de Amerikanen en Canadezen in de Tweede Wereldoorlog in Europa te zoeken? Je kunt zeggen: in Zuid-Korea is nog geen democratie. Maar mensen zijn daar wel in de gelegenheid om te demonstreren en te zeggen wat ze willen. Dat hebben wij dan toch maar bereikt. Dan liggen daar toch niet 123 doden voor niks.'

In andere woorden kwam op 10 juni 2013 de Zuid-Koreaanse diplomaat Jeong Ho Jo tot eenzelfde oordeel over de Nederlandse inzet: 'De reden dat het huidige, moderne Zuid-Korea bestaat, is dat jullie voor ons hebben gevochten. Dankzij jullie inspanningen en offers konden we worden wat we nu zijn, want zonder jullie en al die andere buitenlandse hulp waren we nu onderdeel van Noord-Korea geweest.'¹⁵ Inderdaad, niet voor niks dus.

Dr. J.R. Schoeman is zelfstandig onderzoeker/publicist. In de loop der jaren schreef hij tientallen artikelen voor onder meer de Militaire Spectator, het Marineblad, Kernvraag, Checkpoint en Carré.

Noten

- 1 Een goed overzicht van de Korea-oorlog is te vinden in: C.P.M. Klep en R.J.A. van Gils *Van Korea tot Kabul*. (Den Haag 2005) p. 31–45 en 197–211.
- 2 Zie hiervoor de paragraaf *Het verloop van de oorlog* in: https://nl.wikipedia.org/wiki/Koreaanse_Oorlog. Zie ook Klep en Van Gils, *Van Korea tot Kabul*, p. 39.
- 3 Ibidem, p. 35–36.
- 4 W.J.E. van Rijn *Overstag en toch op koers* (Franeker 2015) p. 127.
- 5 Hun namen staan vermeld op het Monument Vredesoperaties in Roermond en in het register van de Oorlogsgravenstichting.
- 6 De KM-inzet wordt uitvoerig beschreven beschreven door: A.J. van der Peet *Out of area. De Koninklijke Marine en multinationale vredesoperaties 1945-2001* (Franeker 2016) p. 197–253. Zie ook A.J. van der Peet *Varen, vechten en veiligheid. Het optreden van de Koninklijke Marine in Korea 1950-1955*. In: *Vechten, verbeelden, verwerken* (Amsterdam 2001) p. 25 en verder.
- 7 Alle VN-eenheden, dus ook de Britse en Nederlandse schepen, werden uiteindelijk in de bevelsstructuur van de Amerikaanse Zevende vloot ingepast.
- 8 In: *Checkpoint. Maandblad voor veteranen*, jrg 10, nr 8 (oktober 2010) p. 15 en verder.
- 9 In: *Checkpoint. Tijdschrift voor oude en jonge veteranen*, jrg 2, nr 8 (november 2001) p. 28.
- 10 Klep en Van Gils, *Van Korea tot Kabul*, p. 201.
- 11 A.J. van der Peet, 'Varen, vechten en veiligheid. Het optreden van de Koninklijke Marine in Korea 1950-1955', in: *Vechten, verbeelden, verwerken* (Amsterdam 2001) p. 33.
- 12 Van Rijn, *Overstag en toch op koers*, p. 126.
- 13 De citaten in dit artikel zijn, tenzij anders aangegeven, afkomstig uit het reformatorische gezinsblad *Terdege* van 9 november 1988. Zie: (<https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/id/3b6fe55e09d30f950aa3e44269659bf2>).
- 14 Ibidem.
- 15 Jan Schoeman, 'Boodschappers van dankbaarheid', in: *Checkpoint. Maandblad voor veteranen*, jrg 14, nr 6 (juli/augustus 2013) p. 1.